

EDITORIAL

LA COOPERACIÓ NO S'IMPROVISA

ALBERT IRIGOYEN

Universitat Rovira i Virgili

albert.irigoyen@urv.cat

<https://orcid.org/0000-0003-2896-0006>

La cooperació està de moda i s'ha convertit en un requisit gairebé indispensable en l'educació contemporània. És difícil trobar una proposta didàctica, independentment del nivell educatiu o l'àrea de coneixement, que no en faci referència. Encara més, els docents que no incorporen el terme *cooperació* en les seves propostes corren el risc de ser etiquetats com a antiquats, conservadors o poc innovadors, ja sigui per col·legues, caps, tribunals o famílies. Perquè, qui s'atreveria a privar els estudiants d'un enfocament que millora el rendiment acadèmic, els motiva, els ensenya a relacionar-se i fomenta l'autoestima? Qui seria tan insensat per renunciar a models didàctics que permeten atendre els alumnes amb més dificultats sense sacrificar l'excel·lència dels més destacats? I qui no estaria disposat a pujar al tren del segle XXI, que porta cap a una pedagogia diferenciada i una veritable inclusió i autonomia dels estudiants?

El cert, però, és que el nom no fa la cosa: incloure la paraula *cooperació* en una proposta educativa no transmet superpoders. Sovint es menciona per complir expectatives externes, però sense fonamentar-se en els

principis basats en l'evidència científica. Això és problemàtic, ja que respon a una tendència de superficialitat en el seu ús, i la converteix en un tribut que cal pagar per escalar a l'altar de la pedagogia moderna.

El sistema educatiu imperant arrela en estructures de tradició individualista i competitiva recobertes d'una fina capa de solidaritat aparent. L'escola, com a centre neuràlgic del sistema, està sotmesa a noves i diversificades demandes que responen als interessos del mercat. En contextos d'emergència educativa, social i lingüística, les solucions proposades per l'administració tendeixen a reforçar un sistema educatiu neoliberal, sovint a través d'iniciatives pedagògiques d'impacte sense fonament suficient ni concrecions pràctiques derivades de la recerca contextualitzada. Sembla que es vol canviar-ho tot per, en realitat, deixar-ho com està o, si de cas, avançar en l'expropiació de beneficis i drets. En aquest context, cal aplaudir els esforços dels docents i dels centres educatius que, amb una visió compromesa i social, busquen adequar i canviar l'estructura d'aprenentatge introduint de veritat la cooperació entre l'alumnat.

Tot i així, és important recordar que l'ús de la cooperació no és senzill i no emergeix de manera espontània. No n'hi ha prou amb asseure l'alumnat al voltant d'una taula i esperar que treballin plegats. Tampoc no és suficient assignar rols com a tutors als alumnes més avançats perquè ajudin els companys amb més dificultats. Talment *aplicar* una metodologia o una sèrie de tècniques cooperatives no garanteix automàticament una millora en l'aprenentatge. A més, cal dir-ho clar, les bones intencions de promocionar la cooperació no faran que l'aprenentatge esdevingui plaent d'immediat, en tant que exigeix esforç, dedicació i constància (tant en alumnes com en mestres), aspectes sovint oblidats, tant amb cooperació com sense.

Així doncs, amb la voluntat, ni de lluny n'hi ha prou. Ni tan sols seguir al peu de la lletra un programa d'aprenentatge cooperatiu —dels molts que n'hi ha, amb enfocaments divergents— assegura resultats efectius. Aquests programes poden ser guies, però no receptes. D'aquesta manera, el que funciona en un curs, una matèria o un centre concret no és un model universal, sinó que és una experiència valuosa que cal tenir en compte, reflexionar i de la qual es pot aprendre.

Consegüentment és essencial fer confluïr els camins entre la recerca universitària i la pràctica educativa. Cal invertir en recerca que faci estudis i s'adapti als contextos específics, crear grups en què convisquin investigadors i docents de diferents etapes educatives, i divulgar resultats i experiències concretes. Així doncs, el professor ha de passar per un procés de formació, de comprensió, d'actuació amb el grup, d'escoltar i debatre amb els companys que actuen com ell, d'explicar com ho ha realitzat remarcant els encerts i errors, i òbviament reflexionar. I tornar a començar.

Amb tot, cal tenir en compte que, encara que el treball en grup cooperatiu —amb els rols cooperatius— s'hagi convertit en tendència educativa, no és sempre la millor ni l'única manera de portar a terme la cooperació. L'aprenentatge cooperatiu és un terme paraigua que aixopluga una gran varietat d'escenaris d'interacció que queden representats en diversos mètodes i una ingent quantitat de tècniques. Tanmateix, els alumnes no han de cooperar en totes les situacions, i això és un fet que sembla paradoxal: usar la cooperació no ha de representar renunciar al treball individual.

La cooperació és més que una acció col·lectiva, no és fruit d'una simple juxtaposició d'accions individuals, sinó una acció combinada intencional, en la qual cada participant es beneficia de la trobada. Per tant, la individualitat és un element necessari perquè la interacció sigui clau, ja que, quan ens referim a conceptes com l'aprenentatge cooperatiu, les pedagogies cooperatives o l'aprenentatge entre iguals, en realitat parlem sobre com organitzar les interaccions entre els alumnes per generar oportunitats d'aprenentatge entre ells, atenent que no totes les interaccions són fructíferes (en tant que algunes d'elles generen relacions de dependència, de poder, de desigualtat, etc.), mentre que d'altres només són valuoses sota certes condicions. Així doncs, perquè la interacció esdevingui en cooperativa, el docent l'ha d'estructurar, ajustar a les necessitats específiques del context i facilitar una guia d'interacció als estudiants.

En conclusió, la cooperació no es un procés que es pugui improvisar; requereix normes fructíferes, una estructura definida i una guia clara que orienti les interaccions entre els estudiants. No es tracta simplement

d'aplicar manuals, sinó d'entendre'n les bases, i a partir d'aquesta comprensió, adaptar-la a la realitat específica de cada context. El coneixement professional del docent és essencial per adaptar l'aprenentatge cooperatiu de manera efectiva a les necessitats del seu entorn. Així doncs, com assenyala David Duran en l'entrevista d'aquest número, l'element clau és la conjunció entre una comprensió sòlida de les bases de l'aprenentatge cooperatiu i el coneixement professional docent.